

METİNLERARASILIK VE PARODİ AÇISINDAN RIFAT ILGAZ'IN *DON KIŞOT İSTANBUL'DA* ADLI ÖYKÜSÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

AN ANALYSIS ON RIFAT ILGAZ'S *DON KIŞOT İSTANBUL'DA* STORY BY THE ASPECT OF PARODY AND INTERTEXTUALITY

Servet TİKEN**

ÖZET: Şiir, roman, öykü, tiyatro ve hatıra gibi edebî türlerde eserler veren Rıfat Ilgaz, Türk edebiyatının ileri gelen mizah yazarlarından. Onun mizahî bir üslupla kaleme aldığı öykülerinden biri, *Don Kişot İstanbul'da* adlı öyküsüdür. Eserinde Cervantes'in ünlü kahramanını İstanbul'da dolaştıran yazar, güldürü unsurunu eksene alarak siyasal ve toplumsal eleştiriler yapar. Rıfat Ilgaz, komik bir uyumsuzluğu işlediği öyküsüyle bir parodi örneği sunar. Bundan hareketle makalede, parodi ve metinlerarasılık açısından Rıfat Ilgaz'ın *Don Kişot İstanbul'da* adlı öyküsü değerlendirilecektir.

Anahtar sözcükler: Metinlerarasılık, parodi, öykü, Rıfat Ilgaz, Don Kişot.

ABSTRACT: Rıfat Ilgaz who writes different literary genres such as poetry, novel, short story, theatre and memory, is one of the main humor writer of Turkish literature. *Don Kişot İstanbul'da* is one of his humoristic short stories. Author, who leads around his famous novel character in Istanbul in his short story, makes social and political critics by taking central position humoristic objects. Rıfat Ilgaz presents a parody example by subjecting a comic contradiction in his short story. By this way *Don Kişot İstanbul'da* will be examined with parody and intertextuality aspects.

Keywords: Intertextuality, Parody, Short Story, Rıfat Ilgaz, Don Quijote.

1. GİRİŞ

Parodi ve *Don Quijote*

Metinlerarası bir ilişki türü olan ve soylu bir metni sıradan bir metne indirgeyen parodi, temelde bir taklit eylemidir. Yeniden yazılan bir eserle bağ kurarak gülünç bir çelişki yaratmak amacı taşıyan bu taklit, yalın bir alıntıyla görülebileceği gibi eserin bütünü de dönüştürebilir. Bünyesinde eleştiriyi taşıyabilmekle birlikte sadece eleştiri amacı taşımadığı için yergiden farklı olan parodi, özgün bir eser üzerinde oynanan bir üslup oyunudur.

Kökene, “bir şarkıyı başka bir tonda söylemek, melodiyi başka bir ses perdesine geçirmek” olan parodi, ilk kez Aristoteles'in *Poetika*'sında “destan ve trajedinin, şiirsel bir tonda yazılmış bir parçanın gülünç bir taklidi” diye tanımlanır. Antik Çağ'dan günümüze farklı tanımlamalar ve kapsamlarla karşılığını bulan parodi için çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte, parodiyle yeniden yazılan bir eserin gülünç kılmak ya da yergi amacıyla dönüştürüldüğü ortak görüştür (Aktulum, 2004: 290). Parodi yazarının gülünç çelişki ya da komik uyuşmazlık sunması, eserinde karşıtlıkları eksene almasıyla gerçekleşir. Yeniden yazılan metin ile parodi metin arasında bu çelişkiyi yazar; yükseği, alçakla; ciddi olanı, saçma olanla; eski olanı, modern olanla; dine saygılı olanı, dine saygısız olanla komik yöntemlerle karşılaştırarak asıl metin ve parodi metni biçim ve içerikleriyle ters düşürür. (Rose, 2016: 54).

* Bu makale, 12-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Atatürk Üniversitesi tarafından Erzurum'da düzenlenen Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni'nde yapılan sözlü sunumun genişletilmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, servettiken@hotmail.com

Parodi, metinlerarası bir ilişki biçimi olması dolayısıyla okuru ön plana alır. Çünkü bir eserin kendinden önceki diğer eserlerle örtük ya da kapalı ilişkilerini ortaya çıkaracak ve metinlerarası ilişkinin algılanmasını sağlayacak okurdur (Güvenç, 2014: 17). Bu doğrultuda parodisi yapılan eser, parodici tarafından deşifre edilir, çarpıtılmış veya değiştirilmiş bir şekilde başka bir okura sunulur ya da şifrelenir (Rose, 2016: 61). Okur da, yazarın kendine iletmiş çağrışımlar, göndermeler ya da doğrudan atıflar eşliğinde yeniden yazılan metinle, parodi metin arasında bağ kurar. İki metin arasındaki gülünç çelişkilerle okurun dikkatine sunulan farklılıklar, parodinin genel çerçevesini açığa çıkarır.

Parodi yazarı, hedef metinden alıntılar yaptığı eserinde parodiyi iki biçimle sunar. Bunlardan ilki, anlamını değiştirdiği metne biçimsel olarak en yakın olan, özgün metni hemen akla getiren, ancak ondan anlamca ayrılan parodidir. İkinci bir tür parodi biçiminde ise bir başka esere ait bir parça, cümle ya da eserin tümü olduğu gibi yinelenir; daha doğrusu yeniden yazılır. Parodi, yaratılmak istenen etki kolaylıkla anlaşılabilir diye kısa tutulabilir ya da birçok sayfaya yansıyan parodi örnekleriyle verilebilir (Aktulum, 2004: 303). Gerek alıntı düzeyinde, gerekse metnin bütünü üzerinde gerçekleşsin parodi, gülünç çelişkileri ortaya çıkaran bir taklit ve dönüştürme eylemidir. Yazarının sanat anlayışı, dünya görüşü veya bireysel duyarlılıklarıyla farklı anlam katmanları da taşıyabilen parodi, metinlerarası düzlemde geniş çağrışımlar alanı oluşturur.

Metinlerarasılık bağlamında değerlendirilen, komik bir edebi tür olan parodi, hareket noktası açısından oldukça geniş bir yelpazede varlık gösterir. Parodi; bir dünya görüşünün, kökleşik bir türün, bir yaşama biçiminin ya da inancın dönüştürülmesi olarak metin düzleminde yansır. Bu doğrultuda parodi eski sınıfları temsil eden edebî türlerin tasfiyesine yönelik bir tür olarak da ele alınır. Bu yaklaşımın en dikkat çekici örneği, roman türünün ortaya çıkışıyla gerçekleşir. Roman, Orta Çağ'ın bitiminden itibaren yükselen burjuva sınıfının kendini ifade için geliştirdiği bir tür olup daha önce hâkim tür romansın eleştirisini ve alaya alınmasını öngörür. Romanı Cervantes'in *Don Quijote*'undan başlatanlara göre, roman bir tür olarak varlığını aristokrasinin gözde sanat formu olan romansa yönelik eleştirel tutumuna borçludur. *Don Quijote* ile çok daha rasyonel ve organize bir sınıf olan burjuvazi, rakibi olan ve gelişiminin önünde bir engel olarak gördüğü aristokrasiyi "romansa yönelik eleştirileri" üzerinden teşhir eder. Burjuvazinin bir aracı olan roman, parodinin taklit yeteneğini kullanarak eski sınıfı gülünç düşürür, böylece toplumsal pozisyonunu sarsmayı amaçlar (Cebeci, 2008: 126). Roman türünün ilk örneği olarak kabul edenlerce öncü bir eser sıfatıyla anılan *Don Quijote*, bir parodi metin olarak kabul edilir.

Cervantes, *Don Quijote* adlı eserinde; başında kartondan bir miğfer, elinde bir sopa, üzerinde paslı bir zırh ve cılız atı Rossinace ile bir şövalye karikatürü olarak çizdiği *Don Quijote*'un serüvenlerini anlatır. Cervantes eseriyle popüler kitapları, özellikle de Şövalye romanlarını hicvederek bitirmek ve okuru eğlendirerek iyi bir edebiyat okumaya sevk etmek ister. Şövalye romanlarının abartı üslubuna inat, açık seçik düz bir üslup tercih eden yazar, o romanların artık kullanılmayan dilini parodileştirirken, ipe sapa gelmez akıl yürütmelerle o dille alay eder (Parla, 2017: 19). Alaycı bir tavra sahip olan *Don Quijote*'un yapısal araçları arasında "şövalyelik konusu, şövalye kitaplarına göndermeler ve içindeki çeşitli durum ve tropların parodileri" (Nabokov, 2016: 63) yer alır. Baştan sona metinlerarası göndermelere yaslanan bir eser olarak değerlendirilen *Don Quijote*'de parodi edilmiş türlerin listesi yapıldığında ise bu listenin Rönesans'ta var olan bütün türleri kapsadığı görülür (Parla, 2002: 56).

Cervantes'in eseri üzerine yapılan değerlendirmelerde; soylu şövalye yaşantılarının, Orta Çağ efsanelerinin, öykülerinin, romansların sıradan bir düzeye indirgenerek parodilerinin yapıldığı *Don Quijote*'un oldukça geniş bir parodi ağıyla kurulu olduğu saptaması yapılır. Eserde sunulan gülünç çelişkilerin, başta *Don Quijote* ve Sancho Panza'nın çiziminde olmak üzere eserin bütününde belirleyici bir işlev üstlendiğine işaret edilir.

Parodinin Parodisi: *Don Kişot İstanbul'da*

Türk edebiyatında geniş kitlelerin beğenisi kazanmış mizahî öyküleriyle dikkatleri çeken Rıfat Ilgaz, edebiyatın birçok türünde verdiği eserlerle oldukça üretken olmayı başaran yazarlardandır. Mizah ögesi ekseninde sanat anlayışını şekillendiren, eserlerinde tanıklık ettiği dönemin toplumsal ve siyasal yapısına çeşitli eleştiriler getiren yazar, komik çelişkiler üzerinde durarak toplumsal duyarlılık oluşturmaya çalışır.

Rıfat Ilgaz, eserlerinde toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışının izlerinin görüldüğü 1940 Kuşağı Türk şair ve yazarları arasında değerlendirilir (Kacıroğlu, 2011: 184). Marksist eğilimli ve toplumculuğu benimsemiş kişilerden oluşan bu kuşağa mensup olan yazar, öykülerinde siyasal bir tutum benimsemekten kaçınmamakla birlikte mizahı daha fazla öne çıkarmayı tercih eder. Kendini bir mizah yazarı olarak tanımlayan Rıfat Ilgaz, öykülerinde temel amacının toplumsal eleştiri olduğunu, “her zaman söylerim, mizah yazarı olarak bile görevimin halkı güldürüp eğlendirmek, böylece sorunları unutturmak olmadığını. Altında sınıfsal nedenler olsun olmasın, mizahın eleştirel nitelikte olmasını yeğliyorum. Mizah deyince, toplumsal yergiyi anlıyorum...” (Bezirci, 2013: 124) sözleriyle anlatır. Mizahı sınıf çatışmasını sunmak için bir araç olarak görmediğini ifade eden yazar, mizah anlayışını bütünüyle toplumcu gerçekçi yaklaşımla şekillendirmediğine işaret eder.

Rıfat Ilgaz'ın 1957'de yayımladığı *Don Kişot İstanbul'da* adlı eseri, *Radarin Anahtarı*'ndan sonra yayımladığı ikinci öykü kitabıdır. 1972'de *Palavra* adıyla yayımlanan öykü kitabı daha sonraki baskılarında *Don Kişot İstanbul'da Palavra* adıyla yayımlanır. *Don Kişot*'un İstanbul'daki maceraları; *Don Kişot İstanbul'da*, *Beygir Kasaplarına Karşı*, *Donkişot Aşk Peşinde*, *Hilton Şatosuna Doğru*, *Aysel'in Hilton'dan Kaçırılışı*, *Donkişot Aysel'in Peşinde*, *Donkişot Barda*, *Aysel'i Rejisör Ayartınca*, *Donkişot Tophane Hamamında* ve *Don Kişotluktan vazgeçiyor* bölümlerinden oluşur. Cervantes'in ünlü eseri ile doğrudan bir bağlantı kurarak parodik bir metin oluşturan yazar, böylelikle *Don Quijote* etkisinin doğrudan gözlemleneceği bir eser kaleme alır. *Don Kişot İstanbul'da* adlı öyküsü ile hem parodi türüne bir örnek verir hem de toplumsal eleştirilerini mizahî bir boyutla gözler önüne serer. Cervantes'in ünlü kahramanını İstanbul'da dolaştıran yazar, bir parodi metin olan *Don Quijote*'u yeniden yazarak parodinin parodisini yapar.

Rıfat Ilgaz'ın öyküsünde *Don Kişot*'un İstanbul'a gelişi, Yahya Kemal'in 18. yüzyılın divan şiirini neoklasisizm olarak sunuşuna benzetilir. *Don Kişot* da Yahya Kemal gibi Orta Çağ şövalyelik romantizmini İstanbul'a sürükleyip getirmeye muvaffak olur. Rıfat Ilgaz'ın öyküsünde Cervantes'in eserinde olduğu gibi atı Rossinant'la serüvene atılan *Don Kişot*, yine şövalyeliğin karikatürüdür. Cervantes'in eserinde kartondan bir miğfere sahip olan *Don Kişot*'un bu kez sigara kutusuyla onarılmış delik deşik miğfer vardır. Miğferindeki delikler, İkinci Dünya Savaşı'nda mavi tümenle Şark cephesine giden dalgın bir Amerikan havacısının düşürdüğü bombanın eseridir. *Don Kişot*'a İstanbul'da ona daha sonra Yalova kaymakamlığını vereceği Sinyor Cemil eşlik eder. Öyküde, Sancho Panza'nın yerini alan Cemil, aynı zamanda anlatıda yazarın sözcülüğünü üstlenen bir figürdür.

Cervantes'in ünlü eserinin parodisini yaptığı öyküyle Rıfat Ilgaz, mensubu olduğu toplumcu gerçekçi kuşağın algısına ortak olur. Bu doğrultuda İstanbul'a getirdiği Orta Çağ şövalyesini; gücün, zenginliğin ve gösterişin karşısına yalın bir tavırla çıkarır. Hedef metinde romanslara ve onların temsil ettiği değerlere savaş açan şövalye karikatürü, Rıfat Ilgaz tarafından tekrar karikatürize edilerek 20. yüzyılın İstanbul'unda lüks otomobillerin, otel ve barların arasında dolaştırılır. Ahlaksızlıklara ve haksızlıklara karşı koymaya çalışsa da *Don Kişot*'un mücadelecilik kimliğinin, modern çağa egemen olan sermayeyle baş edemeyeceği, siyasal bir bakış açısıyla alaycı bir dille sunulur.

Cervantes'in eserinde Don Quijote, ülkesine hizmet etmek, şan ve şöhret kazanmak arzusuyla maceraya atılır. Orta Çağ şövalye karikatürünün takdimini Cervantes şu ifadelerle yapar: "Nitekim tamamen kaybettiği aklına dünyanın en çılgınca fikri geldi ve hem şerefini yüceltmek, hem de ülkesine hizmet etmek amacıyla, gezgin şövalye olmayı uygun ve hatta gerekli buldu. Zırhını kuşanıp atına binerek dünyayı dolaşacak, serüven peşinde koşacak, okuduğu kitaplarda zengin şövalyelerin yaptığı her şeyi yapacak, bütün haksızlıkları düzetecek, tehlikeleri göğüsleyecek ve bu sayede, ebedi şan ve şöhret kazanacaktı." (Cervantes Saavedra, 2017: 53).

Rıfat Ilgaz'ın öyküsünde Don Kişot, İstanbul surlarının önünde takdim edilir. Hedef metinde olduğu gibi parodi metinde de bir şövalye karikatürü olarak sunulan Don Kişot, parodi metinde İstanbul'daki haksızlıklara karşı mücadeleye girişeceğini şu sözlerle ilan eder: "Onlara söyleyiniz ki nerde bir haksızlık varsa ben ordayım! Allah daima benimledir. İstanbul'u kompradorların istila ettiğini duydum. Halkı soyanların kellerini mızrağıma takıp Galata Kulesine dikeceğim! Zayıfları, çaresizleri himaye edeceğim, kılıcım üzerine söz veriyorum..." (Ilgaz, 2006: 8)

Orta Çağ şövalyesi, atı Rossinant ile İstanbul'un cadde ve sokaklarında dolaşırken şehrin gürültüsü karşısında şaşkınlığını gizleyemez. İspanya ile İstanbul arasında benzerlik ve farklılıkları anlamaya çalışan Don Kişot, minareler, surlar ve kulelere bakınca herhangi bir fark göremez. Bunları Endülüs'ten kalma eserlere benzeter. Ancak işsiz kuyrukları, kenar mahallelerde su kuyruklarını, maç bileti kuyrukları, piyango bileti kuyruklarını görünce İstanbul'u kuyruklar diyarı olarak adlandırır. Böylelikle yazar Don Kişot'un gözünden komik çelişkiler sunarak parodinin eleştirel boyutunu öne çıkarır:

"-Pardon, Sinyor Cemil! Dedi, kendimi İspanya'da sandım. İstanbul'dayım değil mi?"

"Evet şövalyem"

"Peki nerden bileyim İstanbul'da olduğumu?"

"Şu minareler var ya, şu camiler..."

"Onlar İspanya'da da var. Endülüs'ten kalma!.."

"Şu kuleler... Galata kulesi, Beyazıt kulesi..."

"İtalya'da, Fransa'da da daniskası var kulelerin!"

Beni fena halde sıkıştırmıştı. Tam bu sırada bir ikramiye kuponcusunun önünden geçiyorduk.

"Sizde kuyruk var mı kuyruk?" dedim.

"Ne kuyruğu, ne kuyruğu?"

"İkramiye kuponu kuyruğu, kâr kuponu kuyruğu?"

Bir süre onlara bakakaldı:

"Ben boğa kuyruğundan, at kuyruğundan başka kuyruk görmemiştim. Çok hoş doğrusu, başka ne kuyruğunuz var?"

"Toto kuyruğu... İşsiz kuyruğu, kenar mahallelerde su kuyruğu, helâ kuyruğu, maç bileti kuyruğu!.. Yılbaşı bileti kuyruğu."

"Demek İstanbul kuyruklar diyarı!"

"Si senyör!" (Ilgaz, 2006: 23-24).

Cervantes'in eserinde, şövalyelik törenini şato olarak varsaydığı köhne bir handa yapan Don Quijote, serüveni boyunca konakladığı her hanı da şato zanneder. Onun bu aldanışı, gülünç durumlarla karşı karşıya gelmesine yol açar. Konakladığı bir handan ayrılırken şövalye edasıyla Don Quijote hancıyı şu sözlerle selamlar: “Şatonuzda gördüğüm iyilikler saymakla bitmez; size ömrüm boyunca müteşekkir kalacağım. Eğer iyiliklerinizin karşılığını, size hakarete bulunmuş olan bir küstahtan intikam alarak ödeyebilirim, bilin ki benim görevim, güçsüz olanları savunmak, haksızlığa uğrayanların intikamını almak ve hainleri cezalandırmaktan başka bir şey değildir. Hafızanızı yoklayın, benden isteyebileceğiniz bu tür bir şey bulursanız, söylemeniz yeterlidir; şövalyelik unvanım üzerine yemin ederim ki, her istediğinizi yapacağım, dileklerinizi yerine getireceğim.” Don Quijote'un sözlerine karşılık hancının söyledikleri bu düş dünyası ile gerçek arasındaki çelişkiyi sunar: “Saygıdeğer şövalye, benim adıma herhangi bir hakaretin intikamını almanıza gerek yok; çünkü hakaret yapıldığında ben uygun bulduğum intikamı kendim almayı bilirim. Tek istediğim zat-ı âlinizin gece handa yaptığı masrafı ödemenizdir; hayvanlara verilen saman ve arpanın yanı sıra yemek ve yatak parası.” (Cervantes Saavedra, 2017: 143)

Don Kişot İstanbul'da öyküsünde ise hanın yerini otel alır. Don Kişot İstanbul'da Hilton'ın mekân seçer. Hilton'u görünce bu olsa olsa bir şatodur diyen Don Kişot, otele girince ne yapacağını bilemez ve gülünç durumlara düşer. Parodi metinde de şato zannettiği otelden ayrılırken atının üzerinde şövalye selamı vermeyi ihmal etmeyen Don Kişot şu sözleri sarf eder: “Muhterem şato sahibi, bizi şatonuzda en parlak şekilde misafir ettiğiniz için teşekkürlerimi sunarım. Gösterdiğiniz nezaket ve misafirperverliği hiç unutmayacağım. Duyduğum minnettarlığı ispat için de sizden rica edeceğim. Size şimdiye kadar, kim bir haksızlıkta bulunmuşsa, söyleyiniz, derhal intikamımızı alalım! Fenalıkların intikamını, haksızlıkların tamirini kendime en asil bir meslek olarak seçtim. Hele bir düşünün, bir defada söyleyin!..” Şato sahibi zannettiği kişiyle bu sözlerle vedalaşan Don Kişot, bu kez İstanbul'da düştüğü yanılgının farkına otel çalışanının sözleriyle varır: “Şövalyem, Hiç öyle bir şikâyetim yok! Sizden istediğim sadece yatak kirası, yemek parası ile asil atınızın yediği artık yemek ücretidir. (Ilgaz, 2006: 45)

Cervantes'in eserine konu olan maceralardan biri de Don Quijote'un kürek cezasına mahkûm edilen esirleri kurtarmasıdır. Haksızlıklarla mücadele etmek için şövalyeliği seçen Don Quijote macerasında Sancho ile birlikte kralın çeşitli sebeplerle cezalandırdığı esirleri kurtarmayı başarır. Ancak onu her macerasında bekleyen çelişki burada da karşısına çıkar. Kurtardığı esirler ona saldırır: “Pek sabırlı bir adam olmayan Pasamonte, Don Quijote'nin kendilerini kurtarmak gibi bir saçmalığı yaptığına göre, fazla akıllı sayılmayacağını anladığından, arkadaşlarını bir göz işaretiyle biraz öteye çekti ve Don Quijote'yi öyle bir taş yağmuruna tuttular ki, kalkarıyla korunmaya ancak vakit bulabildi. Zavallı Rocinante ise sanki tunçtandı; efendisinin mahmuzlarına hiç aldırılmıyordu. Sancho, eşeğinin ardına saklanarak üzerlerine yağın taşlardan korunmaya çalışıyordu. Don Quijote korunmayı pek iyi beceremedi ve bilemiyorum kaç taş, vücuduna öyle şiddetle isabet etti ki, yere devrildi...” (Cervantes Saavedra, 2017: 188).

Don Quijote'un hedef metinde esirleri kurtarmak uğruna yaptığı mücadele, parodi metinde sevgilisi Aysel'i aradığı bölümle sunulur. İstanbul'da farkına varmadığı bir oyunun içine çekilen şövalye, “yüzlerce Aysel'in çalıştığı” batakhanenin önüne gelir. Esir kadınları kurtarmak için harekete geçen Don Kişot, hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaşır. Şövalyenin imdadına polisler yetişir ve onu “Aysellerin elinden” kurtarır. Öyküde, hedef metindeki bölümün parodisi şu şekilde yapılır: “Alın şunu aşağı! Şurda namusumuzla işimize bakıyoruz. Hiçbir kompradorun kazancımızda gözü yok! Kime metelik borcumuz var? Kimin horozuna kış dedik? Kimdir bu ocağımızı dağıtmak isteyen? Kiramızı mı vermedik? Bekçi parasını mı ödemedik? Haraçtan mı kaçıyoruz! Evlerden fırlayan kadınlar alaşağı ettiler bizim şövalyeyi. Ne mızrak kalmıştı, ne miğfer...” (Ilgaz, 2006: 36)

Cervantes'in eseri, "Don Quijote'nin hastalanışına, vasiyetine ve ölümüne dair" başlıklı bölümle sona erer. Bu bölümde köyüne dönüp gerçek kimliğiyle yüzleşen Don Quijote'un, günah çıkarması ve ölümünü bekleyişi anlatılır. Şövalye çevresindekilere şu sözlerle veda eder: "Beni tebrik edin, sevgili dostlarım; ben artık La Mancha'lı Don Quijote değil, Alonso Quijano'yum; ahlaklı yaşayışım yüzünden İyi Yürekli lakabıyla anılırım. Artık Galyalı Amadis'in ve bütün sülalesinin düşmanıyım; artık küfürle dolu bütün o gezgin şövalye hikâyelerinden nefret ediyorum; artık ne büyük aptallık ettiğimi, onları okumakla ne büyük bir tehlikeye düşmüş olduğumu anlıyorum; artık, Tanrı'nın merhameti sayesinde, kendi tecrübemden ders alarak onları lanetliyorum." (Cervantes Saavedra, 2017: 881)

Parodi metinde ise Don Kişot'un İstanbul'daki maceraları Tophane Hamamı'nda soyulmasıyla sona erer. Sarhoş olup kendinden geçen Don Kişot uyandığında yanında artık ne Rossinant vardır, ne miğferi ne de kılıcı ve kalkanı. Soyulduğuna anlayan şövalye, Cervantes'in eserinde olduğu gibi öykünün sonunda gerçek kimliğine döner. Hedef metindeki gerçek kimliğe dönüş, parodi metinde Don Kişot'un Cemil'e söylediği şu sözlerle parodileştirilir: "Asil şövalye mi? Asil şövalye dediğin çizmeler, zırhlar, kılıçlar, kalkanlardı. Biraz da Rosinant'tı. Onlar gitt, ben kaldım. Ben... Donkişot De la Manş değilim. Artık Alonzo Kesada'yım. Bu zırları giymeden önce de Alonzo'ydum. Memleketinizde kendime geldiğim için çok mutluyum." (Ilgaz, 2006: 57)

Öykünün sonunda afyon kaçakçısı suçlamasıyla polisin suçsuz yere tutukladığı Don Kişot için Cemil, "bütün burnu sürtülen soyluluk budalaları gibi o da, gerçekle yüz yüze gelmiş, bizden biri olmuştu artık" (Ilgaz, 2006: 58) sözlerini sarf eder. Böylelikle öykü, topluma yönelik eleştirel bir ifadeyle sonlandırılır.

SONUÇ

Rıfat Ilgaz'ın *Don Kişot İstanbul*'da adlı öyküsüyle, Cervantes'in *Don Quixote* adlı eserinin parodisini yapması edebiyat metinlerinin tarihsel süreç içindeki değişimini örnekler. Bir eserin yüzyıllarca yeniden okunması temelde bir yeniden yazma eylemidir ve eserlerin anlam katmanlarına yenilerinin eklenmesini gündeme getirir. 17. yüzyılın başında romansları yansıtılarak soylu bir metni sıradan bir olaya indirgeyen *Don Quijote*, zamanla sıradanlıktan uzaklaşarak ciddi bir metne dönüşür. *Don Quijote*'un süreç içinde kazandığı bu kimlik, Rıfat Ilgaz'ın öyküsüyle sıradanlaştırılarak alaycı bir formda yeniden yazılır. Böylelikle bir parodi döngüsü ortaya çıkar.

Don Kişot'un İstanbul'daki maceralarının anlatımında dikkatleri çeken bir başka husus, parodi yazarının dünya görüşünün metin üzerindeki etkisidir. Toplumcu gerçekçi, halkçı ve kapitalizm karşıtı söylemleriyle öne çıkan Rıfat Ilgaz, Cervantes'in eserini alaycı bir dönüştürmeyle yeniden yazarken siyasal düşüncelerine çağrışım alanları açar. Bünyesinde toplumsal eleştiriye barındıran parodinin, ideolojik ya da siyasal yaklaşımlar eşliğinde de üretilebileceğinin bir örneğini sunar.

Don Kişot İstanbul'da adlı parodi metinle, başka bir eserin tümü özetlenerek yeniden yazılır. Türsel bir değişimin de söz konusu olduğu bu yeniden yazma eyleminde parodisi yapılan eser, bir bağlamdan yeni bir bağlama sokularak anlamsal bir dönüşüm sağlanır ve öyküde anlam alaycı bir değişime tabi tutulur. Böylelikle temelde metinlerarası bir ilişki gözler önüne serilerek parodi türünün alaycı, eleştirel ve oyunsu öğeleriyle birlikte kullanıldığı bir yeniden yazma metin, siyasal çağrışımlarla dikkatlere sunulur.

KAYNAKLAR

- Aktulum, Kubilay, (2004), *Parçalılık Metinlerarasılık*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Bezirci, Asım, (2013), *Rıfat Ilgaz*, İstanbul: Evrensel Basın Yayın.
- Cebeci, Oğuz, (2008), *Komik Edebi Türler Parodi, Satir ve İroni*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Cervantes Saavedra, Miguel de, (2017), *La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*, çev. Roza Hakmen, 22. bs, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güvenç, Ahmet Özgür, (2014), *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hiâyesi (1923-2013)*, Ankara: Geec Kitaplığı.
- Ilgaz, Rıfat, (2006), *Don Kişot İstanbul'da*, 9. bs. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Kacıroğlu, Murat, (2011), *Türk Öykücülüğünde 1940 Kuşağı ve Toplumcu-Gerçekçi Yönelişler*, Sivas: Asitan Yayıncılık.
- Nabokov, Vladimir, (2016), *Don Quijote Dersleri*, çev. Emrah Serdan, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, Jale, (2002), *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, 4. bs, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, Jale, (2017), *Don Kişot -Yorum, Bağlam, Kuram-*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rose, Margaret A., (2016), *Parodi: Antik, Modern ve Postmodern*, çev. Cansu Dikme, Ankara: Hece Yayınları.